

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
Zwiazek Krakowian w Izraelu
Association of Cracowians in Israel

כתבינה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר
רח' הנוריות 31, הרצליה, 4672630
cracowassociation@gmail.com
טלפון: 09-9579540, פקס: 054-4436366
www.cracow.org.il

www.facebook.com/groups/cracowassociation
בנק מזרחי-טפחות סניף 669 חשבון 143564

גליון 214 דצמבר 2024 חשוון-כסלו תשפ"ה

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

קרקוביניני - נשים מקרקוב

אליציה ז'יולו Alicja Ziolo, מדריכה וחוקרת היסטוריה בקרקוב, חקרה ופרסמה את סיפוריהן של מספר נשים שפעלו בקרקוב והשפיעו על דמותה. בספר Krakowianini (קרקוביניני) מספרת המחברת על נשים מקרקוב ששינו את מהלך ההיסטוריה הפולנית, תוך שהיא שוזרת תמונות מחייהן של גיבורותיה, יהודיות ולא-יהודיות, מנקודת מבט של אישה.

גורלן של נשים עבר לעתים קרובות מדי בשתיקה או נדחה באמירה ש"היו מעט נשים מצטיינות". ספרה של אליציה ז'יולו מראה בבירור שהיו הרבה דמויות נשיות מעניינות

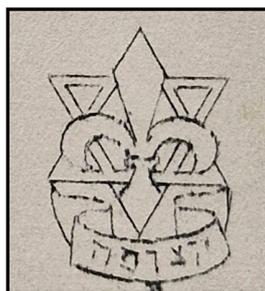
ומוכשרות. מבעד לפרויזמה של קרקוב, המחברת מציירת תמונה של העבר שבו משתלב תפקידן החשוב של גיבורות הספר והשפעתן על החברה בקרקוב.

בין היתר מספרת אליציה את סיפורן של הלנה רובינשטיין, הצלמת עמליה קריגר, פרופ' לפסיכיאטריה מריה אורביד, זוכת פרס נובל לספרות ויסלבה שימבורסקה ורבות אחרות.

תנועת "הצופה"

תנועת הנוער "הצופה" הוקמה בשנת 1934 עבור תלמידי בית הספר העברי על שם ד"ר הילפשטיין שברחוב בז'וזובה בקז'ימיז', ופעלה עד לפרוץ מלחמת העולם השנייה.

לאחרונה התגלתה חוברת של התנועה, בת חמישה עמודים בסטנסיל, ובה הוראות לבוש לפי הגדודים ותרגילי סדר לחניכים. על פי האמור בחוברת החניכים חולקו לשלוש קבוצות, על פי גיל: גדוד "נוודים", גדוד "צופים" וגדוד "צופים בוגרים". מדי החניכים היו בצבע חקי והעניבות היו על פי השתייכות לגדוד: לחניכי גדוד הנוודים הייתה עניבה צהובה, לחניכי גדוד הצופים - עניבה כחולה ואילו גדוד הבוגרים השלימו את התלבושת עם עניבה לבנה.

גזירות דצמבר 1939

1 בדצמבר: נכנס לתוקפו צו "סימן היכר יהודי ליהודים בגליל קרקוב" - סרט לבן עם מגן דוד כחול, ואי נשיאתו כרוכה בקנס של 10 זלוטי או מאסר.

5-6 בדצמבר: רובע קז'ימיז' הוקף חיילים גרמנים ובמשך כמה ימים נטלו הגרמנים מדיירי הרובע דברי כסף, זהב, תכשיטים וכל דברי ערך שמצאו. נשדדו גם ספרי תורה, גביעים בעלי ערך, פמוטים ותשמישי קודש.

8 בדצמבר נאסר על הרופאים היהודיים לעבוד בבתי חולים פולניים או לטפל בחולים פולנים וגרמנים. לרופאים הותר לעבוד אך ורק בבית החולים היהודי שברחוב סקבינסקה.

11 בדצמבר: מפקד הס.ס. ציוו על היהודים להתייצב במקומות מגוריהם לאחר שפוננו מדירותיהם במרכז העיר. נאסר על יהודים השימוש ברחובות, כבישים וככרות בשעות שבין 21:00 ל-5:00 למחרת ללא אישור מיוחד מהשלטונות.

נאסר על יהודים שימוש, ללא רישיון ברכבת, ונאסרה כניסת יהודים למקומות ציבור, תיאטראות, מסעדות ובתי קפה לא יהודיים.

תלמידים יהודים ומורים יהודים סולקו מבתי הספר. הפסקת פעולתם של בתי הספר היהודיים הפרטיים ופטורי המורים היהודים.

נאסרה פעילות ציבורית, בוטלו מוסדות יהודיים כולל ארגונים קהילתיים.

12 בדצמבר: מפקד המשטרה הגרמנית הורה על חובת עבודת כפייה לכל בני 14-60, לפרק זמן של שנתיים.

אבלים על פטירת

תדאוש יעקובוביץ' ז"ל

יו"ר הקהילה היהודית בקרקוב
בשנים 1997-2022

ומשתתפים בצער המשפחה
והקהילה היהודית בקרקוב

פעולות המחתרת בקרקוב. מאת צביה לובטקיין

דירות לארגון הפעולות ולא קורת-גג להניח את הראש.

אחרי יגיעות מרובות מצאו בית עזוב. בית-חולים יהודי לשעבר, שעמד בשממונו בצד הארי של העיר. המקום שימש בסיס ראשי לאנשי הארגון הלוחם. פה מצאו הלוחמים מחסה ומכאן יצאו לפעולות ביום המיועד, ב-22 בדצמבר 1942. לאבאן נתן את הפקודות ונדבר להיפגש למחרת היום, ב-5 לפנות ערב, עם הלוחמים, שנועדו לחזור לבסיסם לאחר ביצוע הפעולות. אחר הלך יחד עם יצחק לדירתו; חדר מרתף בבית שהיה מיועד לגרמנים. אותו לילה קיימו דיון ממצה ותכננו תוכניות לפעולה בתוך הגיטו. בדיונים השתתף גם דולק ליבסקינד, חבר המפקדה בקרקוב.

בערב, לפני שעת-העוצר, הגיעו הקשרים אל נקודת-הקשר של המפקדה ומסרו שהפעולה בוצעה לפי התוכניות. הרגו אנשי גיסטאפו וקציני הוורמאכט, ואפילו הביאו את אקדחיהם, כן הציתו מוסכים וגם הטילו רימונים בבתי-הקפה שפגעו במבקרים גרמנים. הפעולה המוצלחת ביותר בוצעה בבית-הקפה "ציגנריה."

לימים נודע, ממקורות גרמניים ופולניים, שבפעולות אלה נהרגו שלושה-עשר גרמנים, חמישה-עשר נפצעו פצעים קשים ואחדים – פצעים קלים. באותו ערב הפיצו, כמתוכנן, את הכרוז הקורא לגלות התנגדות לגרמנים.

יש אומרים, כי לארגון הלוחם חדרו פרובוקטורים שעמדו בקשר עם הגסטפו; אחרים סבורים שעקבו אחרי מחלקי הכרוזים ובדרך זו הצליחו לגלות את בסיס הארגון. מה שידוע בבירור הוא, שהגרמנים הסתננו בלילה בלאט לבית-החולים העזוב ברחוב סקאווינסקה, ובלי שאנשינו הספיקו לאחוז בנשק אסרו את כל הלוחמים, והטילו לבתי-הסוהר של מונטלופי והלצלוב.

כאמור, נועד לאבאן עם החברים ליום המחרת. ואמנם, בשעה המיועדת הלך יחד עם יצחק צוקרמן לפגישה בבסיס הלוחמים. הבית עמד בסימטה צרה. עוד בדרך לשם נתעורר חשדו של לאבאן.

(המשך בעמוד הבא)

תכננו פעולות חבלה ברכבות לא הרחק מן העיר, והמשיכו בהתנפלויות על גרמנים בודדים ששוטטו ברחובות העיר ופרקו מהם את נשקם.

עזרו בפעולה, בייחוד בעצה טכנית, אנשי הפפ"ר הפולנים. אולם בד-בבד עם הפעולות הללו התכוננו החברים בקרקוב לפעולות בקנה-מידה גדול היו להם תוכניות מרחיקות-לכת. והעיקר: הם האמינו בכוחותיהם להוציא לפועל. לפני המבצע ביקשו להימלך בדעת החברים בוורשה ודרשו שיבוא חבר לבקרים. הראשון יצא אריה וילנר ולאחר מכן, לפי דרישתם, יצא יצחק צוקרמן, בליווי הקשרית הצעירה חוקה פולמן. אבל עד שהגיע למקום ואיתר אותם – כבר הייתה תוכניתם מוכנה ואף נקבעו היום והשעה להתחלת הפעולה: ה-22 בדצמבר.

תוכניתם היתה מיוסדת על מספר פעולות מרוכזות: להרוג גרמנים ברחובות העיר, לפוצץ מוסכים צבאיים, להטיל רימונים לתוך בתי-הקפה המפוארים בעיר והמיועדים רק לגרמנים, ולהפיץ בה בעת כרוזים נגד הכובש האכזר. המבצע כולו אורגן באיזור הארי בתנאים הקשים ביותר כי רובם של הלוחמים ארשת פניהם היתה יהודית מובהקת.

אמנם, לאבאן ידע להסתדר בכל מצב. תחילה היה לובש מדי שוטר פולני ומתהלך חופשי ברחובות העיר כשהוא מצוייד בתעודות מזויפות. אחר-כך "העלה עצמו" בדרגה והיה מהלך בראש חוצות במדי קצין גרמני וחגור נשק. לא כן האחרים. פניהם העידו בהם שיהודים הם והיו תמיד נאלצים להסתתר. נוסף לכך לא היו

קרקוב, עיר הבירה של השלטון הגרמני, הייתה הראשונה בערי הגנרלגוברנמנט שיצאה עם נשק ביד נגד הגרמנים.

משהוברר לכולנו שגורל היהודים נחרץ למוות, התחילו אנשינו בקרקוב לפעול במטרה להשיג נשק ולקשור קשרים עם המחתרת הפולנית במקום. את האקדח הראשון כבשו "בידים ריקות". באקדח הראשון לקחו את השני. פעולות אלה בוצעו במתכוון באיזור הארי של העיר, כיוון ששם שרצו המוני חיילים ושוטרים גרמנים, וגם כדי למנוע עונש קולקטיבי, שעלול היה לעלות ליהודי קרקוב בהרבה קרבנות. בהשיגם נשק התחילו בטיהור האווירה בגטו.

תנאי פעולתם של אנשי הארגון היהודי הלוחם בקרקוב היו קשים יותר משלנו, כי הגטו היה קטן יותר, מספר היהודים היה מועט, ואת הלוחמים הכירו.

פעם אחת אירע ששוטרים יהודים הקיפו את בית-המפקדה שבו נמצאו חברנו לאבאן, ואיתו החברים דולק ליבסקינד ושמעון דרנגר, שניהם מראשי עקיבא, ולקחו אתם את דולק. בדרך שלף דולק אקדח ואיים על השוטרים. אלה נבהלו וברחו והוא חזר למפקדה. אולם מאז היה ברור שעל מארגני המרד לעזוב את הגטו, שאם לא כן יפלו בידי בוגדים ויימסרו לידי האויב עוד לפני חידוש האקציה, שצריכה היתה לשמש שעת-האפס לפעולות ההתקוממות.

אותו זמן עברו הלוחמים לצד הארי והתחילו מארגנים מעשי חבלה פריטיזניים: שלחו קבוצות ליערות,

חניכי תנועות הנוער חברי המחתרת

פעולות המחתרת בקרקוב (המשך)

חברי המחתרת בקרקוב

'הסימטה אינה מוצאת חן בעיני', אמר 'תמיד שרר פה שקט ועתה הסתובבו בסביבה כמה טיפוסים חשודים'. בדרך גם נזכר ששכח את האקדח. אף-על-פי-כן נכנסו לפרוזדור החשוד - לאבאן הראשון, משום שידע את הדרך, ויצחק אחריו. "האנדה הוך!" ("ידיים למעלה!") הרעימה בחלל פקודת הגרמנים כשהיא מלווה במטר יריות. יצחק קפץ מיד אחורנית. הוא הספיק לפתוח את דלת היציאה. פסע פסיעות ונפל-כדור פגע ברגלו ופצעו. אך כהרף-עין חזר וקם. הוא הבין שאין לו מה לאבד, ויצא דרך הגינה המקיפה את הבית אל הרחוב.

צלילות דעתו של יצחק לא נטשה אותו ברגע הקריטי - הוא התרחק כמה צעדים מהשער, נעמד ברחוב כמי שהיה אדיש למתרחש, והצית סיגריה. בחוץ כבר פשטו דמדומי-ערב. הטיפוסים החשודים, לבושים בגדים אזרחיים, שראו איש עומד ומעשן סיגריה ברחוב, היו כפי הנראה בטוחים שמשלהם הוא, ועברו על פניו מבלי שחשדו בו.

משהתרחקו, פנה יצחק לעבר השני של הסימטה. זמן-מה שוטט ברחובות כשרגלו הפצועה קשה שותתת דם, בלא שידע לאן לפנות. לרוע מזלו הכריזו הגרמנים באותו יום, לאחר ביצוע ההתנקשויות, עוצר לילה משעה 6, והנה מתקרבת שעת העוצר והוא עדיין אינו יודע מה יעשה. אותה שעה מצא עצמו עומד על-יד כנסיה נוצרית ובפנים מתפללים אחדים. בלא לחשוב הרבה נכנס פנימה, כרע ברך כמותם ו"נצטרף" לתפילה. לאחר שהמתפללים נתפזרו, פנה לכומר וסיפר לו שהוא פצוע, הבורח מפני הגרמנים וביקש את עזרתו. אך הכומר המבוהל סירב להשאירו בכנסיה והוציאו החוצה.

הוא המשיך לשוטט ברחובות, עד שראה בית ועליו שלט כתוב רק בפולנית "רופא למחלות פנימיות", משמע שאינו מעוניין בפציינטים גרמניים. הוא נכנס פנימה, אך הרופא לא היה אותה שעה בדירתו. בינתיים נתאספו בחדר המדרגות אחדים מהדיירים הפולניים, שהשיחו בפצוע זב דם הרובץ על המדרגות, וביקשו למוסרו לרשות. כמה מהם אף קרבו אליו ורצו לקחתו בכוח ולמוסרו לידי הגרמנים. אולם יצחק התיישב על המדרגות

חי, הגיע לבסיסנו ברחוב זמנהוף שבגטו המרכזי.

אותו זמן חשבנו שיצחק הוא היחיד שנשאר בחיים מהפעולה בקרקוב. אחר נודע לנו שרבים מהלוחמים נאסרו ויושבים בבתי-הסוהר, ואילו אלה שמצאו מקלט בליל הפעולות במקומות סתר אחרים, או שלא השתתפו במבצעי דצמבר, ממשיכים בתנועת ההתנגדות היהודית בקרקוב ובסביבותיה.

יום אחד העבירו לחקירה קבוצה מאנשי הארגון ובתוכם לאבאן. בעת ההעברה, בהיותו בתוך מכונית-משא מכוסה, ארגן לאבאן התנפלות על השומרים. תוכניתם היתה להרוג את השומרים הגרמנים, לפרק את נשקם ולברוח. אך הניסיון לא הצליח. הגרמנים הרגו את רובם של המתקוממים, ואילו לאבאן הובא למחנה פלאשוב ושם נרצח.

דולק ליבסקינד, שהמתין לשווא בדירתו של לאבאן לשובם של לאבאן ושל יצחק, נתפס ונפל תוך התגוננות. עם אלה שנאסרו ונלקחו לבתי-הסוהר ונשלחו לאחר מכן לאושוויץ, היתה גם חוקה פולמן. כך נפל בידי הגרמנים פאר הנוער היהודי בקרקוב, ביניהם רבים מאנשי תנועת עקיבא - תנועה חלוצית קטנה, שמעוזה הראשי היה בעיר הבירה של הגנרלגוברנאמנט. היתה זאת תנועה יפה, ובימי השואה והמאבק עמדה עמידה שאין למעלה ממנה.

(הטקסט והתמונה באדיבות מוזיאון לוחמי הגטאות)

ובעקשנות כמעט בלתי שפויה חזר ושינן: "מפה לא אזוז! הרגו אותי, מפה לא אזוז!" משום מה נרתעו הפולנים ונתפזרו. אחרי כמה שעות נמצא אפילו מישהו בחצר שחבש את רגלו, אך להכניסו הביתה לא הסכים אף אחד. ודאי פחדו. אילו היה מתגלה על-ידי הגרמנים היו משלמים בחייהם. הוא קדח. כפי הנראה מלמל משהו בידידש וזהותו האמיתית נתגלתה. הוא זכר ששמע מתלחשים ואומרים, שלא יחזיק מעמד עד אור הבוקר. ודאי ימות. ומי אחראי לגופתו של אדם מוטל על מדרגות הבית?

הדיירים הסתגרו בדירותיהם. נער פולני ניצב לידו ושם לחם וחלב. אשה פתחה את דלתה. היתה זאת שוערת הבית. הציצה מסביב, אם אין רואה, וכיסתה אותו בשק. היה זה בשלהי דצמבר, ליל חורף קשה ומקפיא. יצחק שכב על המדרגות כל אותו הלילה.

למחרת, עם עלות השחר, שוב הופיעה השוערת. היא הצטלבה עשר פעמים מרוב בהלה ואמרה: הנך חי עדיין, הרי היינו כולנו בטוחים שתמות. נכמרו רחמיה של אותה גוייה על היהודי האומלל, ובאין רואים הכניסה אותו לדירתה, ואף השקתה אותו כוס חמים ודאגה להאכילו. היא שמרה עליו כל אותו יום. אך להלינו פחדה גם היא. יצחק נאלץ איפוא לשרך דרכו פצוע ורצוף לתחנת הרכבת. באימוץ שארית כוחותיו נדחק לאחד הקרונות הריקים, ולאחר ליל-נסיעה ארוך חזר עם בוקר לווארשה. באפיסת כוחות מוחלטת, ללא צורה של אדם

הסבים הקרקובאים שלי, רינה ובנימין מאיר. מאת ליאת מאיר רוקה

אריגת סוודרים, כך עד סמוך לפרוץ המלחמה. בדצמבר 1939 חזרה משפחת ונדרר לקרקוב. המצב החמיר והיהודים חוייבו לענוד טלאי לבן עם מגן דוד כחול.

בעקבות צו של הגרמנים המשפחה אולצה לעזוב את קרקוב ועברה לאולשה (Olsza) שם הם גרו בדירת חדר קטנה ומצבם הכלכלי נעשה דחוק מרגע לרגע. כדי לעזור בכלכלת המשפחה רוזה, בלונדינית עם עיני תכלת, הורידה לפעמים את הטלאי, ענדה שרשרת עם תליון צלב, ותוך סיכון גדול הייתה ממירה דברי זהב בכסף ובאוכל ומקבלת דמי תיווך.

במרץ 1941 גורשה המשפחה לגטו קרקוב. כל בני המשפחה עבדו במפעלי סריגה ורוזה עבדה גם בתפירת טלאים בבית חרושת אופטימה לתיקון סוודרים וגרביים עבור הצבא הגרמני. בתחילת 1942 נקראו היהודים להתייצב בפני ועדה לסלקציה שתקבע מי כשיר לעבודה ומי לא. רוזה ואחותה קיבלו את החותמת המיוחלת. אך הוריהן לא זכו בה. לאחר מספר ימים יצאה פקודה לפיה כל מי שלא קיבל את החותמת חייב להתייצב בכיכר זגודי לצורך "נסיעה למזרח". מהנסיעה הזו הוריה של רוזה לא חזרו, ככל הנראה לא הועלו כלל על הרכבת ונרצחו עוד בדרך.

רוזה ואחותה פולה המשיכו לעבוד במפעלי הסריגה. במרץ 1943, עם חיסול הגטו, הן הועברו למחנה פלשוב, שם הן עובדות בפרך, ישנות על דרגשי עץ וחוזות בהוצאות פומביות להורג כדבר שבשגרה. באוגוסט 1944, כשהרוסים התקרבו לפולין, התחילו הגרמנים להוציא את האסירים מפלשוב. חברה של רוזה מזקופנה עולה על אחת הרכבות ומושיטה לרוזה יד, אולם למזלה של רוזה הצפיפות גדולה והאחיות מפספסות את הרכבת וזוכות בחיים.

חודשיים לאחר מכן רוזה ופולה מועלות על טרנספורט לאושוויץ. הן יודעות בדיוק לאן הגיעו כי בשלב הזה שמו של המחנה נודע לשמצה וידוע שמי שמגיע אליו – דינו מוות. בינואר 1945 הרוסים התקרבו לאושוויץ ואסירי אושוויץ מגורשים מהמחנה במה שידוע כ"צעדת המוות" ובשלב כלשהו האחיות עלו על רכבת למחנה רבנסבריק שבגרמניה. לאחר כחודש הן מועברות, לראשונה מזה חמש שנים, ברכבות רגילות למלחוב.

ב-25.4.1945 הגיעו מכוניות הצלב הלבן, לקחו חלק מאסירי המחנה לשעבר לשבדיה והבטיחו לאסירים הנותרים לחזור. הפצצות שהיו כל אותו לילה מנעו מהם לקיים את הבטחתם. וכך, רוזה ופולה יצאו לצעדה בשיירה ובשלב מסוים הן נותרו לבד בין שתי - הרוסית והאמריקאית. בתחילת יוני, לאחר תלאות רבות, הגיעה הרכבת ובה הן חזרו למולדתן - פולין.

השתיים הגיעו לבית בת דודתן בקרקוב ושם, בסוף חודש יוני, מתאחדות עם אחיהן ששרד את המלחמה ברוסיה. באוקטובר 1945 החליטו האחיות לשנות את שמן. רוזה ופולה ונדרר הן מעתה רוזה והלינה ורצקי. רוזה ניסתה להתקבל ללימודי רפואה בוורוצלב אך לא התקבלה ללימודים בשל יהדותה, והתחילה לעבוד במבשלת בירה.

(המשך בעמוד הבא)

סבתי היקרה, רינה מאיר ז"ל, חיה עד גיל 99 וחצי. בשנים האחרונות לחייה היא נהגה לשאול אותי, מפעם לפעם: "את תזכרי אותי? תזכרי שהיתה לך סבתא...?" אז הנה סבתא, אני זוכרת! ומשתפת את כל קהילת יוצאי קרקוב, עיר הולדתך, בקורות חיים המורכבים שלך, שמלאים בעצב ואובדן גדולים, אבל גם בהרבה גבורה ושמחה.

הייתי כבת 12 כשסבי, בנימין, הלך לעולמו. אני זוכרת שהוא אהב אותי מאוד והיה איש עדין וצנוע. הוא הרבה לספר לי על בתו הקטנה, פרניה ואפילו רצה שיקראו לי על שמה. הייתי ילדה צעירה מאוד ולא הבנתי מה הוא מספר לי. לפני מספר חודשים היתה לי הזכות לקיים שיחה עם מי שהיה גיסו מנישואיו הראשונים והאריך שנים טובות עד גיל 103 והוא שהעשיר את ידיעותי על סבי.

בנימין (1913-1989) ורינה (1918-2018) מאיר

סבתי רינה מאיר

רינה מאיר נולדה בקרקוב בשם רוזה ונדרר בתאריך המיוחד 8.10.1918 (פעמיים חי באותו תאריך) להוריה, מריה לבית בירנר ויעקב ונדרר, אחות צעירה לאח ואחות בוגרים. כשרוזה הייתה בת 6 נאלצה המשפחה, בשל מחלת שחפת של האם, לעבור לזקופנה, שם גרו בקומה העליונה בבית ברחוב קרופובקי ובקומה התחתונה ניהלו הוריה חנות ספורט.

כולם בזקופנה ידעו שהמשפחה של רוזה יהודית, הם חגגו את החגים היהודים הבולטים ואבי המשפחה אף נהג לבקר בבית הכנסת בחגים ובמועדים הגדולים. שפת הדיבור בבית הייתה פולנית וכאשר רצו ההורים שהילדים לא יבינו שוחחו ביניהם בידיש.

רוזה למדה בגימנסיה לנשים בזקופנה, יהודיה יחידה בין חברות נוצריות, וסיימה את לימודיה התיכוניים בשנת 1936. את שעות אחר הצהריים בילתה בפעילויות ספורט שונות: סקי, החלקה על הקרח, שחיה, רכיבה על אופניים ופינג פונג, ענפי ספורט בהם עסקה עד גיל 80!

עם סיום לימודיה נשלחה רוזה על ידי הוריה לקרקוב ולמדה סריגה וכשחזרה לזקופנה עבדה כפקידה בחברת

הסבים הקרקובאים שלי (המשך)

סבא בולק

נישאו ממש ביום הולדתה של רוזה, ב-10.8. כעבור שנה, באוקטובר 1947, נולד בנם היחיד שקיבל את השם יאן מרצקי (לימים יעקב מאיר).

רוזה עבדה כמנהלת חשבונות במשרד יבוא ויצוא בשם פנטקס, קודמה בעבודה ועברה לעבוד בחברת ורימקס, שעסקה גם היא בסחר חוץ ואף מייצגת את המפעל בנבחרת הפינג-פונג. בולק עבד בחברה מרכזית שעוסקת במכירת פחם. לאחר מכן הוא עובר לעבוד במשרד האוצר והמשפחה עוקרת בוורשה, שם עסק בולק, נוסף על עבודתו, גם בתרגומים לעיתון כלכלי

רק באפריל 1957 מצליחים בני הזוג לעלות לישראל באונייה "פצ'ה". בולסוואב (44) ורוזה (39) מרצקי הם מעתה רינה ובנימין מרצקי. יאן, כבן 10, הוא מעתה יעקב. כעשור לאחר מכן ישנו שוב את שם המשפחה לשם המקורי של משפחתו של בנימין - מאיר.

התחנה הראשונה של בנימין ורינה היא קיבוץ גבעת השלושה. כשבוע לאחר הגעתם לקיבוץ מתקבל בנימין לעבודה בסניף הישראלי של בנק "פקאוו" הפולני והמשפחה עברה לתל אביב. רינה מתחילה ללמוד עברית באולפן ובשנת 1959 הם רכשו דירה ברמת אביב. במשך שנים רבות עבדה רינה כמנהלת חשבונות בבית "צים" שבתל אביב ובהמשך באוניברסיטת תל אביב, ובנימין עבד כמנהל חשבונות ברכש של הספרייה באוניברסיטת תל אביב.

רינה ובנימין בנו להם חיים שלמים בארץ חדשה. הם בילו עם חברות וחברים מקהילת יוצאי פולין. בנימין לא היה חובב ספורט, אולם רינה הרבתה לעסוק בספורט, בעיקר רכיבה על אופניים, סקי עד גיל 80 ושחיה כמעט עד יומה האחרון.

סבי, בנימין מאיר נולד בשם בולסוואב (בולק, בנו) מאיר, בקרקוב בשנת 1913, חמישי מבין ששת ילדיהם של ג'ני לבית לנגר ויעקב מאיר. אבי המשפחה נפטר כשהילדים היום קטנים והאם התקשתה לטפל בששת ילדיה, את הבנות השאירה בבית ונאלצה להפרד משני הבנים - הבן מקס נשלח לפנימיה ובולסוואב נשלח אל משפחת גולדשטיין.

בין השנים 1932-1936 למד בולק באוניברסיטה היגלונית של קרקוב וסיים אותה בתואר מגיסטר למשפטים וכלכלה. הוא נישא לרנה לבית איינציגר, אותה הכיר במהלך לימודיו. בשנת 1938 נולדה בתם היחידה - פרנצ'סקה (פרניה). המשפחה התגוררה בקרקוב ובולסוואב עבד כמתמחה.

מעט לפני פרוץ המלחמה נסעו רנה והבת לנופש ברבה רוסקה, עם פרוץ המלחמה נסע בולסוואב לחפש את אשתו ובתו ומשלא מצא אותן המשיך לרוסיה. בשלב כלשהו נודע לו שאשתו ובתו עברו לגורליציה ומשם לנלנצ'וב. לאחר המלחמה התברר כי יהודי העיירה נרצחו ביער או במחנות המוות.

כל השנים ניסה לאתר מה עלה בגורלן של אשתו הראשונה ובתו, אך לשוא.

בניית הקן המשותף

ביוני 1946 פגשה רוזה לראשונה, באמצעות מכרה משותפת, את בולסוואב (בולק, בנו) מאיר, ובין השניים החל קשר מכתבים. הכל קורה מהר ובאוקטובר 1946, פחות מארבעה חודשים אחרי שנפגשו לראשונה הם

מתי הגיעו היהודים לקרקוב

פרופ' חנה זרמסקה, כותבת בספרה של על הקהילה היהודית של קרקוב בפולין של ימי בימי הביניים, כי כבר בשנת 1028 מוזכרים שני סוחרים יהודיים שהגיעו מרותניה והציעו את סחורתם לקהילה היהודית שגרה בסביבות הוואוול.

בתחילת המאה ה-11 היגרו יהודים מצ'כיה לפולין. רבים מיהודים אלו הגיעו לקרקוב, שהייתה קרובה לגבול הצ'כי.

האיזכור הוודאי הראשון הוא בתקופת שלטונו של דוכס קרקוב מיישקו השלישי (1173-1177) בו נכתב כי יהודי מסויים הוכה והאשמים נשפטו "כמחללי הקודש", שכן היהודים נחשבו "משרתי האוצר".

היהודי חרניש היה הראשון המוזכר בשמו כאיש קהילת קרקוב, אשר נרצח על ידי פולני בשנת 1287.

במחצית הראשונה של המאה ה-13 חי באירופה יהודי בשם יעקב סווארה, עליו נאמר שהגיע מקרקוב.

פרופ' מאיר בלאבאן, בספרו על ההיסטוריה של יהודי קרקוב וקז'ימייז' בשנים 1304-1868, מציין כי לראשונה

מוזכרים יהודים היהודים בקרקוב בשנת 1304, והם גרו ב"רחוב היהודי" (היום רחוב אנה הקדושה).

במקור אחר משנת 1317 נכתב בהערה כי הייתה חומה שהפרידה בין מגורי היהודים לאחרים וכי הרחוב היהודי היה בתוך החומה ואילו בית העלמין היה מחוץ לחומות, ליד הטחנות על גדות נהר רודאוה.

בתחילת המאה ה-14 כבר הייתה קהילת קרקוב אחת הקהילות היהודיות החשובות ביותר באירופה. בשנת 1349 (שנת ה'ק"ט) נזכרת קרקוב כאחת הקהילות שנערכו בהן פרעות ביהודים בימי מגיפת המוות השחור.

הצהרה של חברי מועצת העיר קרקוב, משנת 1370, מוזכר שמו של אדם בשם קאסים שהיה "בישוף יהודי", וידוע שבאותם ימים חי במקום איש בשם שמואל שכונה רב, ויתכן שהכוונה אליו.

במאה ה-14 היו בקרקוב כ-10,000 תושבים, מתוכם כ-5,000 איש פולנים, כ-3,500 איש גרמנים, האוכלוסייה היהודית מנתה כ-800 איש, האוכלוסייה ההונגרית מנתה כ-500 איש ואחרים כ-200 איש.

מי אתה מרכוס ברטיג?

מקצועו וכתובתו של המשורר

על פי מרשם האוכלוסין משנת 1921 מוגדר מקצועם של שני האחים כ"סוחר", ולא "נגר", המקובל בביוגרפיות. על כל פנים, מרדכי לא התרברב באותו מקצוע ויתכן שמשום כך מרדכי קיפניס, במבוא לקובץ שיריו של מרדכי גבירטיג "מיינע לידער" (השירים שלי 1938) אינו מזכיר אף לא במילה אחת את מקצועו.

תעודה רשמית מאשרת כי דירתה הקטנה של משפחת גבירטיג היתה באגף האחורי של הבית ברחוב ברק יוסלביץ 5. חייה של המשפחה היו חיי עוני. בימי מלחמת העולם הראשונה שרת מרדכי בצבא.

קרוב לוודאי ששכרו כחייל שימש כמקור העיקרי לפרנסת המשפחה, אם כי ניתן לשער שאחיו ליאון, שגר באגף החזית של אותו בניין, בדירה בת 3 חדרים, עזר גם הוא למשפחה.

על פי עדות ידידיו של גבירטיג, שהיו מבקרים בביתו והכירו את אורח חייו, הוא הועסק, לפחות עד שנת 1918 על ידי אחיו, שהיה בעל חנות רהיטים משומשים בקרקוב ברחוב סטרובישלנה 28. בעליו של מגרש זה היה איזידור לינדנבאום, אחיה של בלומה, יהודי עשיר, ואילו ליאון עסק במסחר ברהיטים משומשים, אך לא היה בעליה של חנות רהיטים בחצר הבית או במגרש הסמוך לבית מספר 28.

מרדכי עבד אצל אחיו בחידוש רהיטים ישנים בפוליטורה. מרדכי היה רשום כשותף לאותו עסק "מטעמי מיסים". ליאון פרנס את אחיו למעשה ושילם לו משכורת חודשית צנועה. אין שום דבר שמעיד על כך שמרדכי עסק במקצוע הנגרות. הוא היה חלש, חולה באנגינה פקטוריס וסבל מכיב קיבה. בזמן מלחמת העולם השנייה כבר היה בן שישים, אבל לו היה נגר, היה משתדל להשיג איזו העסקה במקצוע זה, כיוון שכך - ככה חשבו - היה אצל הגרמנים סיכוי לשרוד במלחמה.

הקרקובאיות, Anna & Natalia Jeziorna אנה יז'ורנה ובתה נטליה שבתמונה, הקימו מוזיאון קטן בדירת המרתף של מרדכי גבירטיג ברחוב ברק יוסלביץ 5 בקז'ימייז'.

חלונות הדירה/מרתף הפונים אל הרחוב, פתוחים לרווחה והעוברים ושבים יכולים להקשיב לשיריו של גבירטיג הבוקעים יומם ולילה מהמקום. השתיים אספו מספר מוצגים מחייו של המשורר, ואלה מוצגים בחדר שבו מתקיימים גם קונצרטים ומפגשים עם קהל.

על הפרוייקט אפשר ללמוד עוד בסרטון

<https://www.youtube.com/watch?v=-JRrGxR9mUQ>

נתן גרוס (1919-2005) פרסם ספר אודות מרדכי גבירטיג "גבירטיג. אגדה על משורר נגר", ומבין הכתוב עולה כי שמו של מרדכי היה מרכוס ושם משפחתו היה ברטיג. ועוד, האיש היה משורר אך לא היה נגר כלל ועיקר.

שמות בני המשפחה

נתן גרוס מביא את דברים מתוך תעודה מהארכיון הקרקובאי על פי מרשם האוכלוסיה משנת 1921:

ברטיג מרכוס (בשום מקום לא מרדכי!) סוחר, נשוי, בן דת משה, נולד בשנת 1877 בקרקוב, מתגורר בקביעות ברחוב ברק יוסלביץ 5 בעל אזרחות פולנית ולאומיות יהודית. אשתו, בלומה, נולדה בשנת 1878 בעיירה וורקה העתיקה (Warka Stara) שבנפת קלוווריה. הילדים נולדו בקרקוב: שרלוטה (נולדה ב-1910), אווה (1911), ליאונורה (1917).

אחיו הבכור של מרדכי היה אחד ליאון ברטיג שנולד בקרקוב בשנת 1873 בקרקוב, בעל אזרחות פולנית, לשון מולדת פולנית, דת משה, לאומיות פולנית, והוא מתגורר ברחוב ברק יוסלביץ 4. אשתו של ליאון היא הלנה, הילדים: אווה (1902) הנריק (1903), איגנצי (1918).

גרוס מוסיף כי רישום זה מעורר סדרה של שאלות: "מרכוס ברטיג – בשום מקום בטקסטים פולניים, ובוודאי לא במסמכים רשמיים, לא מופיע בשם מרדכי - שמו הרשמי מרכוס Markus ולא ידוע מתי היה למרדכי ומתי עבר ל"גבירטיג" השתמש בכתוב הגרמני Gebirtig (חסר 2 נקודות מעל ה-U) מהמילה Geburt - לידה.

כל השמות הפרטיים של בני המשפחה, מלבד בלומה אשתו, מופיעים בהגייה המקובלת במסורת הגרמנית. שפחה רשומה כשרלוטה, בתיה כאווה ולולה כליאונורה – כולן נולדו בעת השלטון האוסטרי. האמנם מעיד הדבר על חוג תרבותי מסויים עליו ביקש להימנות לאחר שהשתחרר ממסורת הגטו? אולי זהו נסיון להתקרב לתנועת ההשכלה? ואולי פשוט, הפקיד במשרד הרישום שכנע את אביה של שפחה, שמן הראוי לקרוא לה בשם המקובל בקיסרות והגיש לו לבחירה ספר שמות מוכן, בו בוודאי לא הופיעה שרה ורמוז לו על שרלוטה."

מכר קרקובאי של נתן גרוס כתב לו שבספר "מחוזות הרישום היהודי והקהילות היהודיות בגליציה בתקופה האוטונומית", קרקוב 1995, בו כתוב: הפטנטים מה-28/8/1787 וה-21/2/1805 הטילו על היהודים את החובה להיקרא בשמות גרמניים ונאסר עליהם לשנותם במשך כל החיים. רשימת השמות המומלצים לגברים ונשים פורסמה בצו החצר הקיסרית מה-12/11/1787. הנסיונות לבטל הוראה זו, שלמעשה לא נשמרה בקפדנות ואשר יזמה קהילת לבוב, נדחו ב-17/2/1890. בעקבות הדבר הוציאה הנציבות צו מה-25 בפברואר 1890 לקרוא לילודים בשמות בלשון המדינה ולא בז'רגון או בצורות לשון שבשימוש כללי (עמ' 37-38). הלשונית השכיחות אז בארץ היו: גרמנית, פולנית, אוקראינית."

ומשעשע הוא שגבירטיג עצמו, בשיר הסאטירי "איני רוצה חתן כזה" צוחק על תובענותה של בת יהודיה שלא מתאים לה השם בנימין, יענקל, שלמה זושא, ורק ולאדק מוצא חן בעיניה.

היו אז גם אנשים טובים שעזרו ליהודים

ולאדיסלב שאלק ורומן זברויה, היו מתייצבים בבית המרקחת מספר פעמים בחודש ומביאים עמם מעטפות גדולות. המעטפות הכילו ניירות מזוייפים, תעודות זהות, חותמות עשויות ללא דופי, מסמכים וכתבי עת של ארגוני המחתר. הנמענים היו באים כדי לקבל את המעטפות, על פי רוב בשעות הערב או בלילה. כתבי העת שימשו חומר קריאה לכל אורחינו הקבועים, ואחר כך הועברו הלאה.

בדירתו של ולדאסילב שאלק נמצא בית דפוס סודי ושם עבדו שני הפולנים ועמם אנשים נוספים, ביניהם היה גם הנריק טייכלר, גרפיקאי ידוע, תושב הגטו. כשהרגיש טייכלר שמתקרבת סכנה היה מוצא לעצמו מקלט אצל שאלק ויושב שם עד שנסתיימה ה"אקציה".

כשעבר הגטו לשליטת הגסטפו, ב-15 באוקטובר 1942, הפסיקו שאלק וזברויה את פעילותם בתוך הגטו ותעודות המעבר איבדו מתוקפן.

תדיאוש דז'יק Tadeusz Dzik הועסק בימי המלחמה בחברת חשמל בקרקוב בקריאת מונים. הוא ניצל את אישור הכניסה שלו לגטו על מנת לעזור ליהודים.

הוא סייע למשפחת ואהל, שהיו מכריו עוד מלפני המלחמה, להמלט מהגטו במהלך האקציות באמצעות מסמכים מזוייפים.

לפולה שכנר, בת המשפחה, סידר מחבוא בכבר וולה דמבוביצקה ולפרניה בילפלד שגורשה למחנה פלשוב היה מברח מכתבים ומזון.

בדצמבר 1985 הוכר על תדיאוש דז'יק על ידי "יד ושם" כחסיד אומות עולם.

ז'י, צ'סלבה ומרתה יאקש Jaksz סייעו לבני משפחת שטרן, שהיו מכריהם ונכלאו בגטו קרקוב, באספקת מזון. לאחר חיסול הגטו, במרס 1943, נשלחו בני הזוג שטרן למחנה הריכוז פלשוב ותוך סיכון חיים הצליחו להבריח למחנה גם את בנם בן השלוש, מנחם.

השטרנים יצרו קשר עם בני משפחת יאקש וביקשו מהם להציל את בנם. תוך סיכון אישי גדול, הבריחו יאקש ואשתו את מנחם הקטן אל מחוץ למחנה והביאו אותו לדירתם בפרברי העיר, שם שמרה בו מרתה, בתם, באהבה ובמסירות. כמה חודשים לאחר מכן סידרה צ'סלווה שאישה בכפר הסמוך ברנוביץ' תשמור על מנחם הקטן, כ"נכדה", תמורת תשלום.

במרץ 1990 הכיר "יד ושם" בבני משפחת יאקש כחסידים אומות העולם.

פרנצי'שק בנש Franciszek Banaś היה שוטר במשטרה הפולנית במהלך הכיבוש הגרמני של פולין. הוא נולד בשנת 1901, הצטרף למשטרה הפולנית בשנת 1924 ושירת במשטרת נהר הויסלה.

ב-1941 הוצב לשמירה בשערי הגטו של קרקוב, ולמרות ההוראות המפורשות של הכובש, הוא התעלם באופן קבוע מנסיגות להבריח מזון, התכתבויות ותרופות לתוך הגטו, ואף סייע בהברחות אלה.

כאשר החלו האקציות בגטו הוא סייע ליהודים לברוח מהגטו, ואף נתן להם כתובות של אנשים אליהם יוכלו הבורחים לפנות בבקשת עזרה, ובנוסף בנש סיפק מידע על תוכניותיהם של הגרמנים לגבי הגטו.

בעת חיסול הגטו, ב-13 במרס 1943, הוא שיחד איש ס.ס כדי לאפשר לשני יהודים - רוזה יעקובוביץ' ובנה תדיאוש - לברוח מהגטו. בין היהודים שהציל בנש בפעולותיו היו גם בני משפחת הופמן, הרב מנשה לברטוב ושני בניו ומרים שיין בת השלוש.

באותה שנה נידון למוות על ידי בית משפט צבאי גרמני בגין פעילותו המחתרנית ונאלץ להסתתר, יחד עם בני משפחתו, עד תום הכיבוש הגרמני.

בשנת 2009 ראו אור בדפוס זכרונותיו של פרנצי'שק בנש, והם מהווים מקור ידע חשוב על המצב החברתי בקרקוב במחצית הראשונה של המאה ה-20 ועל מורכבות היחסים בין פולין-יהודים. בנש מתעד את המשימות שהוטלו על עליו על ידי הצבא הפולני ובנוסף תעד על מלשינים יהודים ופולנים.

בשנת 1981 הכיר "יד ושם" בפרנצי'שק בנש כ"חסיד אומות העולם".

רומן זברויה Roman Zbroja נולד בשנת 1911 התייתם בגיל צעיר. כבר בילדותו היה לו קשר הדוק עם יהודים ומעסיקיו היו יהודים.

בשנים 1942-1944 עבד רומן כמחסנאי וספק בקרקוב עבור חברת שטרסברג ובמפעל הטקסטיל של יוליוס מדריטש. תפקידו כללו משלוח טקסטיל לגטו קרקוב ולמחנה הריכוז בפלשוב. בעדותו כתב זברויה: "מתחת לחומר שהובלתי היו אוכל, תרופות, בצל, שום, פירות, מכתבים מבני משפחה שהסתתרו בזהויות משוערות בקרקוב ועוד". דבריו אושרו על ידי כמה ניצולים מפלשוב ובפברואר 1983 הכיר יד ושם ברומן זברויה כחסיד אומות העולם.

הרוקח תדיאוש פנקייביץ' כותב בזכרונותיו כי: "שני פולנים הורשו להכנס לגטו לרגל עבודות שעשו. השניים,

תדאוש יעקובוביץ ז"ל

תדאוש יעקובוביץ' היה חבר בהנהלת הקרן לשימור מורשת יהודי פולין (FODZ) מאז הקמתה בשנת 2002 ובוועדה החברתית לשיקום אנדרטאות קרקוב. על פעילותו הוענקו לו צלב האביר וצלב הקצין וכן פרס אגודת אוהבי ההיסטוריה והאנדרטאות של קרקוב.

הוא נפטר ב-17 בנובמבר 2024 ונקבר בית הקברות היהודי ה"חדש" בקרקוב ברחוב מיודבה 55.

בני משפחתו בישראל ספדו לו, ובשם כתבה גברת רבקה אלון:

"אנו כל המשפחה נפרדים ממך בצער רב. אתה היית הנצר האחרון למשפחתנו השורשית שנוסדה בפולין והנצר האחרון ממשפחתנו שנשאר בפולין שאחרי המלחמה. עם מותך הסתיימה התקופה הממושכת של הקמה מחדש של משפחת פיסטול המורחבת בישראל, הייתה זו תקופה של שמחה בהקמת עולם חדש והתגברות על כל הצער והכאב שהיו מנת חלקנו בזמן המלחמה הארוכה שהשמידה כמעט את כל משפחתנו.

אמך, רוזה, שמרה כל השנים על קשר הדוק עם המשפחה בישראל, בביקורים ובטלפונים. לאחר מותה המשכת את הקשר ההדוק עם המשפחה.

אנחנו הילדים גדלנו תמיד בידיעה שיש לנו משפחה בפולין, הכרנו את כל הסיפורים המשפחתיים מלפני

ראש הקהילה היהודית בקרקוב, תדאוש יעקובוביץ' בשנים 2022-1997 הלך לעולמו בסוף חודש נובמבר. בתו, הלנה יעקובוביץ', מכהנת כיו"ר הקהילה.

תדאוש (בשמו העברי: טוביה) נולד בקרקוב בשנת 1939, בנם של מאצ'י (מאיר) יעקובוביץ' ומריה רוזה לבית פיסטול. במהלך מלחמת העולם השנייה, בשנת 1942, גורש עם אמו לגטו קרקוב, ועם חיסול הגטו, במרץ 1943, נשלח למחנה הריכוז הגרמני פלשוב, לשם נשלח גם אביו. לאחר מספר חודשים במחנה, הצליח לברוח מהמחנה יחד עם הוריו. עד תום המלחמה הם הסתתרו ביערות סמוכים כשהם נעזרים בכפריים מהסביבה.

הקהילה היהודית הוקמה כבר בשנת 1945 ומשנה זו ועד לפטירתו, בשנת 1979, עמד בראש הקהילה מאצ'י יעקובוביץ'. לאחר פטירתו נבחר לתפקיד אחיינו, צ'סלב יעקובוביץ', שכהן בתפקיד בשנים 1979-1993. בשנת 1993, לאחר הקמת הרפובליקה הפולנית השלישית, הוקמו בפולין קהילות יהודיות במבנה חדש, וקהילת קרקוב, החברה באיגוד הקהילות הדתיות היהודיות ברפוליקה, אחראית גם על כל דרום מזרח פולין. באותה שנה נפטר הדוד צ'סלב ובמקומו נבחר לתפקיד תדאוש יעקובוביץ'.

המלחמה, בזמן המלחמה ואחריה, ולמרות המרחק לא היית זר בביתנו אלא חלק קרוב מהמשפחה.

אנחנו, הדור הצעיר, זכינו להכיר אותך מקרוב רק בשנים האחרונות, כשנפתחו ששערי פולין, וכל מי מבני משפחתנו שביקר בקרקוב פגש אותך ואת משפחתך.

אנו מעריכים מאוד את עבודתך למען הקהילה בקרקוב וזיכרון היהודים. פולין וקרקוב תמיד היה חלק מההיסטוריה של המשפחה שלנו.

כולי תקווה שנמשיך לשמור על הקשר המשפחתי ההדוק עם בתך הלנה ונכדך שמואל.

תנוח על משכבך בשלום,

**נפרדים ממך בצער רב,
משפחות פיסטול מילנר וקלוגר**

איך עצרו יהודי קרקוב את מגיפת "השפעת הספרדית"?

על מועד החתונה הוכרז מספר ימים קודם לכן, וביום החתונה התמלא בית הקברות היהודי והרחובות הסמוכים לו בהמוני אנשים. בשעה ארבע אחר הצהריים הגיעו החתן והכלה לבית העלמין, ואת פניהם קידמו המוני צופים. בני הזוג עמדו על קברו של האחרון שמת מהשפעת הספרדית, התפללו עבור המתים, ואז התקיים טקס הנישואין הדתי. לאחר הטקס עמדו בני הזוג הצעירים על הקבר עד לסיום התפילות על עשרה קברים סמוכים לביטול המגיפה.

ההמונים שהתאספו במהלך הטקס ברחוב הסמוך לבית העלמין היהודי החלו להצטופף ליד שער הכניסה לבית העלמין בתקווה להכנס למקום, וכך פרצה שם בהלה. הצבא והמשטרה נאלצו להתערב על מנת להשיב את הסדר על כנו. עד שעות הערב המאוחרות הקיפו קהל של אנשים את חומות בית העלמין.

בסיום מלחמת העולם הראשונה פרצה ברחבי העולם מגיפת שפעת קטלנית שכונתה "השפעת הספרדית". המגיפה ארכה כשנה – מאפריל 1918 ועד אפריל 1919 ומיליוני אנשים מתו כתוצאה מהמחלה. המגיפה לא פסחה על תושבי פולין וגם לקרקוב הגיעה.

בעיתון "נובה רפורמה" (Nowej Reformy) מ-15 באוקטובר 1918 התפרסמה כתבה על האופן שבו עצרו יהודי קרקוב את המגיפה שהשתוללה בעיר וזאת על ידי קיום חתונה בבית הקברות היהודי ביום ראשון אחר הצהריים. על פי האמונה צריכים שני יתומים להתחתן על קברו של הנפטר האחרון ולהתפלל בזמן החתונה על קברי עשרה אנשים שמתו בגלל המגיפה. לפיכך נמצאו שני יתומים אשר יאוחדו בנישואי נצח בבית הקברות והקהילה שילמה את הנדוניה של הכלה בגובה 20,000 כתרם ובנוסף סיפקה לזוג דירה מרוהטת.

וועידת התביעות CONFERENCE ON JEWISH MATERIAL CLAIMS AGAINST GERMANY, INC.

Website: www.claimscon.co.il • דרך הברון 101, ירושלים 93480 • טל': 02-6712711 • פקס: 02-6712731

Beit Ha'umot, 101 Derech Hevron, Jerusalem 93480 • redisrael@claimscon.org

